

•Organitzem-nos per tornar a fer la revolució possible

90 ANYS DE LA REVOLUCIÓ SOCIAL '36

LECTURA
POLÍTICA

OJS

Noranta anys de la revolució social del 36: La major conquesta històrica del proletariat català

El 1936 és una data inesborrable per al proletariat català. Una data que noranta anys després continua perseguint els hereus de tots aquells capitalistes que van ser expropiats en un acte de justícia històrica. És també una data central en la memòria militant dels qui ens identifiquem amb ideals de lluita per una societat de lliures i iguals. No és casualitat, per tant, que la memòria històrica de la revolució social del 36 hagi estat objecte d'atacs, falsificacions, manipulacions i, també, d'intensos debats al llarg de tots aquests anys.

El feixisme va voler esborrar qualsevol rastre de la revolució del 36 amb una repressió sanguinària cap als homes i dones que l'havien protagonitzat i cap a les seves organitzacions. El franquisme va ser un règim polític dissenyat per a esborrar la memòria del proletariat revolucionari, el seu programa i les seves conquestes i per evitar-ne el retorn. Durant la Transició, la ideologia de la reconciliació nacional va intentar descafeïnar i manipular el relat històric presentant la guerra civil com una catàstrofe nacional, com un conflicte entre germans que s'hauria hagut d'evitar per tots els mitjans, on tots havíem perdut.

Però per nosaltres, el juliol del 36 no pot representar l'inici d'una tràgica guerra en la qual va perdre tota la societat. **El juliol del 36 representa la culminació d'un llarg procés de lluita de classes, d'un procés històric on el proletariat de Catalunya va arribar al punt més àlgid del seu autogovern, on es van donar les seves majors conquestes socials i més altes quotes de llibertats polítiques i nacionals.** El 1936 és un dels últims intents d'assalt al poder abans que l'escletxa oberta pels bolxevics el 1917 es tanqués definitivament a l'Europa occidental. Recordar-ho és un deure amb els seus protagonistes, però també amb els qui han mantingut viva la memòria militant de la revolució del 36 a través de llargues dècades i amb tot en contra.

Noranta anys després, vivim una època en què les idees revolucionàries són minoritàries malgrat que sobrin els motius que evidencien la necessitat d'acabar amb l'ordre capitalista. En un context així, la memòria del 36 no té relació només amb el passat, sinó que ens obliga a preguntar-nos: **com tornem a fer del comunisme un projecte de masses, avui?**

Desgraciadament, avui predominen altres punts de vista: els hereus del franquisme tornen a reivindicar desacomplexadament l'extermini i la repressió del proletariat, la socialdemocràcia -per alimentar els seus interessos electorals- redueix els fets històrics a un xoc entre feixisme i democràcia. Entre els sectors anticapitalistes, hi preval el debat identitari, una pugna per reclamar-se l'hereu legítim d'alguna de les sigles històriques del bàndol republicà en comptes d'intentar entendre l'aportació del proletariat revolucionari en conjunt. Així, la memòria del 36 es debilita i s'allunya de les noves generacions de joves treballadors, als quals es nega el dret a conèixer, criticar i fer-se seu el llegat històric de la seva pròpia classe.

Davant d'aquest panorama, en el norantè aniversari de la revolució del 36 reivindiquem que **el deure dels marxistes en l'actualitat és estudiar-la de forma rigorosa i divulgar-ne els aprenentatges de manera crítica**. Recompondre una perspectiva històrica del nostre passat basada en la lluita de classes és el primer pas per reconstituir la classe treballadora com a subjecte polític conscient i actiu en l'actualitat. Perquè una classe sense memòria del seu propi llegat històric és una classe inconscient i, per tant, incapaç de fer-se càrrec del paper que ha de jugar en la transformació del món i la lluita per una nova societat socialista.

Així mateix, és crucial entendre les fortaleeses i les debilitats del model estratègic que les organitzacions obreres del segle XX van posar a prova durant aquell cicle revolucionari per actualitzar un model estratègic capaç d'afrontar la situació actual. Això demana entendre per què i com a casa nostra, **durant la revolució social del 36, es va aturar el cop militar i es van conquerir els camps i les fàbriques, però no es va arribar a prendre el poder** de manera que la revolució va ser frenada i subordinada a l'ordre republicà i aquest va ser derrotat militarment pels feixistes.

Per a poder fer això, és necessari analitzar aquest procés comprenent-ne la magnitud geogràfica i històrica. El pròxim 19 de juliol, celebrarem una jornada en què exposarem les que per al Moviment Socialista són les principals claus d'interpretació i aprenentatge de la revolució social del 36. En aquesta lectura política, en fem un resum previ, el qual les ponències desenvoluparan amb més detall a la jornada:

El procés de formació del proletariat català i la debilitat històrica del marxisme

Des d'inicis del segle XX, a Catalunya es va anant constituint un potent moviment obrer, amb un elevat nivell de capillaritat i arrelament. Els grans episodis de les lluites obreres d'aquelles dècades conformen alguns dels moments més rellevants del procés històric que va modelar la maduresa del proletariat català fins l'assaig revolucionari del 36, amb les seves fortaleeses i limitacions. Aquest moviment obrer sempre va oscil·lar entre el republicanisme i el socialisme reformista, per un costat, i l'anarcosindicalisme per l'altre. **El marxisme**, tot i els seus esforços, sempre es va trobar atrapat entre aquestes dues tendències, **no va aconseguir mai convertir-se en el partit hegemònic de la classe treballadora** que, per contra, va trobar en l'acció directa, la capacitat agitativa i les conquestes econòmiques impulsades per la CNT un referent de masses.

Des dels anys 20, els elements marxistes dins de la CNT, de la UGT o el PSOE van lluitar sense èxit per imposar-se a les posicions reformistes o l'apoliticisme espontaneïsta, majoritaris en aquestes organitzacions obreres. Ja entrats als anys 30, les diferents organitzacions que es reivindicaven com a marxistes continuaven fragmentades, enfrontades entre si per la seva relació amb la Internacional Comunista i amb importants limitacions teòriques, polítiques i organitzatives per a construir una posició hegemònica en les masses.

Els processos d'unificació al voltant del POUM i del PSUC tampoc van tenir la capacitat de corregir la incapacitat del marxisme d'esdevenir una ideologia hegemònica entre les masses treballadores. Aquesta debilitat va tenir greus conseqüències, ja que el proletariat, tot i estar enquadrat en organitzacions obreres de masses, no va arribar a assumir com a propi un programa clar per a la conquesta, l'exercici del poder i la direcció de la societat.

La renúncia a la presa del poder i els perills de la subordinació als interessos d'altres classes

El que va passar durant aquells dies de juliol del 36 condensa dècades de lluita de classes i el desenllaç no es pot deslligar de la incapacitat del marxisme per esdevenir la ideologia hegemònica entre les masses treballadores a Catalunya i com això va determinar la derrota de les posicions proletàries en les relacions de força i els esdeveniments canviants del moment.

En aquest sentit, podem afirmar que l'aixecament feixista va generar una resposta defensiva pel part del proletariat, que gràcies a l'organització militar anarcosindicalista reforçada per dècades d'hegemonia als barris, va aconseguir aturar els militars revoltats. La decisió i l'efectivitat de la CNT en aquell cas, va contrastar amb l'actitud dubitativa de la Generalitat i la República. **El col·lapse temporal de les institucions i forces de govern republicanes va donar lloc a un buit de poder**, on el lideratge de les organitzacions obreres va obrir el singular període d'assaig revolucionari que hem conegut com a revolució social del 36.

Tanmateix, aquest assaig revolucionari es va donar en un precari equilibri de forces i en una difícil situació, enmig de l'aixecament del front de guerra contra el feixisme. La CNT, determinada pel seu apoliticisme, **va renunciar a la presa completa del poder quan era possible**, passant a compartir el seu exercici amb les forces de la petita burgesia, que va transigir i adaptar-se als avenços revolucionaris temporalment, a l'espera del moment propici per redirigir-los de nou sota l'ordre i la legalitat republicanes. En aquest context, i **mancades d'un òrgan de govern proletari propi**, les organitzacions obreres no van ser capaces de defensar el programa revolucionari ni d'evitar la subordinació a altres interessos. **La revolució va entrar progressivament en una fase descendent, ofegada per la pinça entre l'amenaça feixista i la pressió de les forces petitburgeses per reinstaurar la legalitat i l'ordre republicà**. Una derrota que al seu torn va ser seguida per la desfeta mateixa de la República davant dels militars revoltats després d'una llarga i desigual guerra.

Aquest arc d'intensos esdeveniments, reforça com a aprenentatges alguns dels principis polítics del marxisme revolucionari: en primer lloc, que **el millor mur defensiu davant de l'avenç de les forces feixistes i reaccionàries són les organitzacions de classe fortes, arrelades en les masses i estimulades per un programa de conquestes i reivindicacions revolucionàries**, no només pels objectius defensius immediats. En segon lloc, que la condició perquè la classe treballadora pugui prendre el poder polític de manera efectiva i imposar-se als difícils contextos de disputa i conflicte que es donen en el procés històric, és la independència política a tots els nivells respecte als interessos, força material i el programa d'altres classes. **Això significa erigir-se en partit independent, dotat d'un programa per a la conquesta del poder**. A l'últim, que aquesta necessitat estratègica no pot, tampoc, confondre's amb la perspectiva sectària del rebuig a les aliances de classe o compromisos amb altres forces durant el procés revolucionari, sinó que s'ha d'entendre **com una precondition per a aquestes aliances no signifiquin primer la subordinació i després la liquidació de les forces de la classe treballadora**. La petita burgesia sempre oscil·larà entre la defensa de la propietat i l'ordre capitalista o ser arrossegada per la iniciativa revolucionària de la classe treballadora. El partit proletari no pot entregar-la en mans de la contrarevolució, sinó que l'ha de dividir, per neutralitzar-ne una part i sotmetre'n a l'altra al seu projecte polític.

La dimensió internacional del 36

El caràcter singular d'aquesta experiència històrica també resideix en la relació amb el context internacional: **la revolució del 36 arriba quan les possibilitats de la revolució socialista a Europa s'havien tancat**, quan els intents d'assalt revolucionari del proletariat a tot el continent havien estat ofegats a foc i sang i l'únic estat obrer del món, **l'URSS, es replegava en una política defensiva a Occident, davant l'amenaça feixista de les potències de l'Eix** i l'aïllament i les sancions per part de les potències democràtic- liberals.

La burgesia al capdavant de les principals potències occidentals **va copsar ràpidament l'amenaça que es configurava en el procés de revolució social a la Barcelona del 36**. En coherència, les diferents faccions burgeses van actuar amb contundència i en bona part salvant les seves diferències, contradiccions i disputes geopolítiques en curs: Hitler i Mussolini van donar un suport militar directe i decisiu per la victòria feixista, Anglaterra va promoure al seu torn l'anomenada «política de no-intervenció», que a la pràctica va accentuar l'aïllament internacional de la república, va fer ulls grossos a la invasió feixista italoalemanya i va acabar arrossegant cap a la inacció a França.

Davant d'aquestes maniobres de la burgesia, la classe treballadora espanyola i catalana només comptava amb l'URSS com a aliada. En una posició defensiva, l'URSS prioritzava la defensa de la República com a règim democràtic-burgès als ulls d'Anglaterra i França, per sobre de la possible presa revolucionària del poder per part del proletariat a Espanya i Catalunya. Des d'aquí, podem analitzar el paper de la Internacional Comunista, que va ser la principal responsable de l'exemple històric de solidaritat internacional de les Brigades Internacionals, però al mateix temps va ser incapaç de fer que els Partits Comunistes i les organitzacions obreres de la resta d'Europa aixequessin el proletariat dels seus països, aprofitant l'impuls de la situació revolucionària a Catalunya i Espanya o, com a mínim, desencadenar una acció política defensiva des dels seus països respectius, que pogués de la immobilitat còmplice als governs europeus, fet especialment sagnant amb casos com el francès, on governava el Front Popular, els dirigents socialistes del qual van acabar abandonant a la seva sort la República i al proletariat a l'altra banda de la frontera. També podem llegir des d'aquí l'aportació militar limitada de l'URSS, que contrasta amb l'enviament, no només de tropes de Hitler i Mussolini, sinó de l'aviació i de la tecnologia militar que va ser decisiva per la victòria dels militars feixistes.

En resum, la posterior derrota de la revolució social del 36 envia també un missatge inequívoc a les següents generacions: **aleshores, la política internacional de la burgesia va ser molt més efectiva i implacable que l'internacionalisme proletari.** Una revolució socialista no pot vèncer si no forma part d'una ofensiva internacional i la classe treballadora ha d'educar la seva perspectiva més enllà dels estrets marges nacional- estatals. A més, la seva política ha de saber llegir les correlacions de força internacionals i actuar estratègicament en aquest nivell si vol tenir cap possibilitat de victòria o supervivència.

La comprensió de procés de la revolució socialista

Si parlem de revolució social del 36 és perquè els obrers van començar un incipient procés de socialització econòmica i expropiació de la burgesia, però **aquest no anava acompanyat d'una presa del poder política completament consumada.** En conseqüència, el procés col·lectivitzador que havia protagonitzat la classe treballadora catalana, amb els seus límits i virtuts, va ser gradualment redirigit al control estatal i l'economia de guerra per part de les forces de la petita burgesia a mesura que la CNT perdia lideratge i iniciativa i, en darrera instància, revertit per la victòria del feixisme i la restitució de tot el que s'havia expropiat a la burgesia.

Des de l'actualitat, afirmem la importància d'estudiar en profunditat aquests límits i virtuts, com a **exemple d'una experiència que demostra la capacitat de la classe treballadora de posar-se al capdavant del procés econòmic** en les pitjors circumstàncies i demostrar a la pràctica una alternativa a la irracionalitat del mercat i el guany capitalistes. El principal aprenentatge general, però, és que la revolució socialista és un procés històric complex que necessàriament ha de combinar dues parts, l'econòmica i la política.

La presa del poder polític ha d'armar els treballadors i obrir les portes a un llarg procés de reforma completa de les relacions socials, on la construcció d'una base econòmica socialista, a partir de la socialització dels mitjans de producció i les propietats de la burgesia, ha de generar les bases per desplaçar el benefici i l'interès privats com a principis d'organització social i avançar cap a una societat sense classes. **Tota revolució que no integri aquestes dues dimensions està abocada al fracàs:** sense instrument de poder per defensar la construcció econòmica del socialisme, la burgesia no la permetrà mai i la boicotejarà per tots els mitjans. Sense avançar en la destrucció efectiva del poder econòmic del capital i generalitzar profundes conquestes socials per a la classe treballadora, sempre retornaran les relacions econòmiques i socials capitalistes.

Final

En resum: l'exercici que volem fer des del Moviment Socialista en motiu de l'aniversari de la revolució social del 36, no parteix de l'arrogància de projectar, retrospectivament, als protagonistes i màrtirs d'aquesta experiència històrica lliçons sobre com s'haurien d'haver fet les coses. Estudiar críticament les lliçons de la nostra història ens ha de permetre entendre les accions de les forces revolucionàries en el seu context, diferenciant entre allò que eren eleccions determinades per les circumstàncies i allò que són elements de principi estratègic irrenunciables, sense confondre-les fent de la necessitat virtut. Menys encara aspirem a posicionar-nos acríticament amb les aportacions d'unes sigles i ignorar-ne les d'altres. Observar des d'aquest prisma els esdeveniments que van determinar el curs de la revolució social del 36 ens ha de servir per fer-nos càrrec de la complexitat de les tasques polítiques que exigeix la presa del poder per part de la classe treballadora.

El nostre objectiu, per tant, és **extreure els màxims aprenentatges del moment en què hem estat més a prop d'una societat sense classes al nostre país**, per quedar-nos amb les millors aportacions històriques del proletariat revolucionari en conjunt i per apropar-les a les noves generacions de joventut treballadora disposada al combat per una societat emancipada. Esperem, per tant, que l'acte contribueixi a aquest objectiu, lligat a la tasca general de reconstruir les possibilitats d'una alternativa socialista al segle XXI.

